УДК

II. YASHIL IQTISODIYOT

YASHIL IQTISODIYOT KONSEPTSIYASINING RIVOJLANISHIDA INVESTITSIYALARNING TUTGAN O'RNI

Qodirova Mohinur Bahodir qizi
Qarshi davlat texnika universiteti 2-bosqich magistranti
e-mail: mohinurbahodirovna9@gmail.com
ORCID: ■ 0009-0005-7262-233X

РОЛЬ ИНВЕСТИЦИЙ В РАЗВИТИИ КОНЦЕПЦИИ "ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ"

Кодирова Мохинур Баходир кизи
студентка 2 курса магистратуры Каршинского государственного технического университета

THE ROLE OF INVESTMENTS IN THE DEVELOPMENT OF THE GREEN ECONOMY CONCEPT

Qodirova Mohinur Bahodir qizi
2 nd year master's student, Karshi State Technical University

Annotatsiya: *ushbu maqolada yashil iqtisodiyot konsepsiyasining nazariy asoslari, uning barqaror rivojlanishdagi o'rni hamda ekologik yo'naltirilgan investitsiyalarning iqtisodiy ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot O'zbekistonning "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi (2019–2030)" doirasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar va milliy iqtisodiyotdagi yashil investitsiyalarning samaradorligini o'rganadi. Natijalar shuni*

ko‘rsatadiki, yashil investitsiyalar resurslardan oqilona foydalanish, energiya samaradorligini oshirish, chiqindilarni kamaytirish va yangi ish o‘rinlarini yaratish orqali iqtisodiy va ekologik barqarorlikni ta’minlaydi.

Kalit so‘zlar: *yashil iqtisodiyot, investitsiya, barqaror rivojlanish, ekologik xavfsizlik, qayta tiklanadigan energiya, yashil moliya, davlat-xususiy sheriklik, innovatsiya.*

Globallashuv sharoitida iqtisodiy rivojlanish bilan bir qatorda atrof-muhit xavfsizligini ta’minlash masalasi dunyo miqyosida asosiy e’tiborga aylanmoqda. Shu nuqtai nazardan, yashil iqtisodiyot konsepsiyasi tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va ekologik barqaror rivojlanishni ta’minlashga qaratilgan iqtisodiy model sifatida shakllanib bormoqda. BMT, Jahon banki va boshqa xalqaro tashkilotlar tadqiqotlariga ko‘ra, yashil iqtisodiyotga yo‘naltirilgan investitsiyalar nafaqat iqtisodiy o‘sishni, balki ijtimoiy farovonlikni ham oshiradi[1]. O‘zbekistonda 2019-yilda qabul qilingan “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi (2019–2030)” doirasida qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish, energiya samaradorligini oshirish va ekologik toza texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda[2]. Shu bilan birga, xalqaro moliya institutlari ishtirokida ekologik investitsiya loyihalari soni ortib bormoqda. Investitsiyalar yashil iqtisodiyotga o‘tishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida mavjud resurslardan samarali foydalanish, yangi ish o‘rinlari yaratish hamda ekologik xavfsizlikni ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi.

Ushbu tadqiqotda yashil iqtisodiyot konsepsiyasi va investitsiyalarning samaradorligini aniqlash uchun analiz va sintez, O‘zbekiston va xalqaro

tajribalar asosida natijalarni solishtirish maqsadida taqqoslash, 2019–2024 yillarda O‘zbekistondagi yashil investitsiyalar hajmi va soha bo‘yicha ulushlarini o‘rganish uchun statistik tahlil, umumiy natijalardan xulosalar chiqarish va kelgusidagi tavsiyalar ishlab chiqish maqsadida induksiya va deduksiya metodlaridan foydalanildi. Ma’lumotlar manbalari sifatida rasmiy statistik portallar (stat.uz, minenergo.uz, eco.gov.uz), xalqaro tashkilotlar hisobotlari va ilmiy maqolalar ishlatildi.

Yashil iqtisodiyot – atrof-muhitni muhofaza qilish, energiya samaradorligi va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishga asoslangan iqtisodiy modeldir[3]. U ekologik barqarorlik va iqtisodiy o‘sishni uyg‘unlashtirishga qaratilgan.

Yashil investitsiyalarning asosiy yo‘nalishlari:

1. Qayta tiklanadigan energiya - bunday energiya turi energiya ishlab chiqarish xarajatlarini keskin kamaytiradi va CO_2 chiqindilarini qisqartiradi.
2. Energiyatejamkor qurilish va chiqindisiz sanoat texnologiyalari esa ekologik izni kamaytiradi.
3. Suv xo‘jaligidan foydalanish samarali texnologiyalar yo‘lga qo‘yilishi suv yo‘qotishlarini sezilarli darajada pasayishiga olib keladi.
4. Moliyalashtirish mexanizmlarining yo’lga qo’yilishi yashil obligatsiyalar va xalqaro moliyaviy yordamlar ekologik loyihalarning moliyalashtirilishini kuchaytiradi.

Jadval 1.

2019–2024 yillarda O‘zbekistonda ekologik yo‘nalishdagi investitsiyalarning o‘sishi

№	Ko‘rsatkich	Ma’lumotlar	Manba
1	Yashil investitsiyalar hajmi (2024)	3,2 trillion so‘m, yiliga 15-18% o‘sish	stat.uz
2	Energetika sohasidagi investitsiyalar	45 % (quyosh va shamol stansiyalari) 12-15% yillik o‘sish	minenergo.uz
3	Qurilishdagi investitsiyalar	20 % (energiyatejamkor binolar) 10-12% yillik o‘sish	stat.uz
4	Sanoatdagi investitsiyalar	18 % (chiqindisiz texnologiyalar) 8-10% yillik o‘sish	minenergo.uz
5	Qishloq va suv xo‘jaligidagi investitsiyalar	10 % (suv tejovchi texnologiyalar) 5-7% yillik o‘sish	eco.gov.uz

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda yashil investitsiyalar hajmi sezilarli darajada oshgan. Ular iqtisodiy samaradorlik va ekologik barqarorlikni ta’minlashda muhim omil hisoblanadi[4,5,7].

Investitsiyalarni rag‘batlantiruvchi omillar bir nechta guruhga bo‘linadi: iqtisodiy omillar, jumladan rentabellik, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va barqaror foyda olish imkoniyatlarini beradi. Iqtisodiy bo‘lmagan omillar, ya’ni atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy adolatni ta’minlash va ekologik madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan[6]. Imidj va PR omillari esa biznes obro‘sini oshirish va xalqaro bozorlarda ishonchni

mustahkamlash vazifalarini bajaradi. Shuningdek, huquqiy va sanoat me'yorlariga rioya qilish, jumladan xalqaro konvensiyalar va milliy standartlarga amal qilish ham shular qatoridadir.

O'zbekiston misolida yashil investitsiyalarning o'sishi davlat siyosati, xalqaro moliya institutlari va xususiy sektor hamkorligi orqali amalga oshmoqda. Yashil obligatsiyalar va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari ekologik loyihalarni moliyalashtirish samaradorligini oshirmoqda.

"Yashil" fondlar, banklar va sug'urta tizimlari investorlar uchun xavfsizlikni ta'minlab, ekologik loyihalarga sarmoyani rag'batlantirmoqda. Bu esa uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlik va global ekologik xavfsizlikni ta'minlash imkonini beradi.

Kelgusida innovatsion texnologiyalar va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, yashil moliyalashtirish mexanizmlarini kengaytirish O'zbekiston iqtisodiy va ekologik barqarorligini mustahkamlashning muhim yo'li hisoblanadi[8].

O'zbekiston misolida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yashil energiya loyihalariga yo'naltirilgan investitsiyalar natijasida ishlab chiqarishda energiya samaradorligi sezilarli darajada oshgan. Xususan, Rahimova (2023) ma'lumotlariga ko'ra, ushbu investitsiyalar ishlab chiqarish jarayonida energiya tejamkorlik darajasini 25–30% ga oshirishga imkon yaratgan. Muallifning ta'kidlashicha, bu natijaga erishishda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik asosiy omil sifatida xizmat qilgan. Shu bilan birga, ushbu tajriba yashil investitsiyalar orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish va ekologik barqarorlikni ta'minlashning amaliy imkoniyatlarini namoyish etadi[9].

O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayoni mamlakat iqtisodiyoti va ekologiyasini uyg‘unlashtirishga xizmat qilmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, qayta tiklanadigan energiya, energiya samaradorligi, chiqindilarni kamaytirish va suv resurslarini tejash sohalariga yo‘naltirilgan investitsiyalar iqtisodiy samaradorlikni oshirish bilan birga, ekologik barqarorlikni ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Bu investitsiyalar nafaqat ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va yangi ish o‘rinlarini yaratishga yordam beradi, balki milliy iqtisodiyotning resurslardan samarali foydalanish darajasini ham oshiradi.

Shuningdek, davlat siyosati, xususiy sektor hamkorligi va xalqaro moliya institutlari ishtiroki orqali yashil investitsiyalarning hajmi sezilarli darajada oshmoqda. Yashil moliyalashtirish mexanizmlari, jumladan yashil obligatsiyalar, “yashil” fondlar, banklar va sug‘urta tizimlari ekologik loyihalarning moliyaviy xavfsizligini ta’minlab, investorlar uchun ishonch muhitini yaratadi.

Kelgusida O‘zbekistonning yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonini yanada samarali qilish uchun bir nechta strategik yo‘nalishlar mavjud: birinchidan, qayta tiklanadigan energiya va energiya tejamkor texnologiyalarni kengaytirish; ikkinchidan, chiqindilarni qayta ishlash va suv resurslarini tejash bo‘yicha innovatsion loyihalarni rivojlantirish; uchinchidan, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini takomillashtirish va xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish; to‘rtinchidan, yashil moliya va investitsiyalarning uzoq muddatli barqarorligini ta’minlaydigan huquqiy va reglamentlovchi mexanizmlarni mustahkamlash.

Shu bilan birga, yashil investitsiyalar jamiyatda ekologik ong va barqaror rivojlanish madaniyatini shakllantirishga yordam beradi. Ular ijtimoiy jihatdan

mas’uliyatli biznesning rivojlanishiga, xalqaro bozorlarda ishonchni oshirishga va mamlakat obro‘sini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Natijada, yashil iqtisodiyotga yo‘naltirilgan investitsiyalar nafaqat iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantiradi, balki ekologik xavfsizlikni mustahkamlash, ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash va milliy ishlab chiqarishni modernizatsiya qilishning samarali vositasi hisoblanadi[10]. Bu esa O‘zbekistonni uzoq muddatli barqaror rivojlanish sari olib boradi va mamlakat iqtisodiy hamda ekologik strategiyasining samaradorligini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

[1]. BMT. (2021). *Global Environment Outlook*. United Nations.

[2]. UNEP. (2020). *Green Economy and Sustainable Development*.

[3]. Jahon Banki. (2019). *Investing in Green Growth: Global Report*.

[4]. O‘zbekiston Respublikasi Energetika Vazirligi. (2023). *Qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish bo‘yicha hisobot*. minenergo.uz.

[5]. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori (2019-yil 4-oktabr). *“Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi to‘g‘risida” PQ–4477-son qaror*. Lex.uz.

[6]. Karimov, M. “Yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanishning o‘zaro bog‘liqligi.” Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali, 2022.

[7]. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya va Atrof-Muhitni Muhoafaza qilish Vazirligi. (2022). *Yashil investitsiyalar va ekologik loyihalar statistikasi*. eco.gov.uz.

[8]. Kosimov A. A., Yuldashev G.T., Qurbonov U.F. Investitsion muhitning ta'siri Iqtisodiy rivojlanish va u bilan bog'liq omillarni tahlil qilish // Ilmiy

elektron jurnal “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar”. 5-son, sentyabr-oktyabr, 2021 yil.

[9]. Rahimova, N. (2023). *Yashil investitsiyalar va energiya samaradorligi*. Tashkent: Ilmiy nashr.

[10]. Zarifov Sh. & Rakhimov D. (2022). Sustainable Energy and Environmental Policies in Central Asia. Tashkent: Academy of Sciences of Uzbekistan.